

Na temelju članka 31. stavak (8) članka 32. stavak (1), članka 34. stavak (5) i članka 40. točka i) Zakona o zaštiti i dobrobiti životinja ("Službeni glasnik BiH", broj 25/09), Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, na prijedlog Ureda za veterinarstvo Bosne i Hercegovine, donosi

PRAVILNIK

O ZAŠTITI POKUSNIH ŽIVOTINJA I UVJETIMA KOJE MORAJU ISPUNJAVATI PRAVNE OSOBE KOJE SE BAVE IZVOĐENJEM POKUSA NA ŽIVOTINJAMA

Članak 1. (Predmet)

Pravilnikom o zaštiti pokusnih životinja i uvjetima koje moraju ispunjavati pravne osobe koje se bave izvođenjem pokusa na životinjama (u daljnjem tekstu : Pravilnik) propisuju se uvjeti držanja pokusnih životinja, posebni uvjeti za nastambe namijenjene uzgoju i/ili držanju pokusnih životinja i vrste pokusa koji se smiju obavljati na životinjama te uvjeti kojima moraju udovoljavati pravne osobe koje se bave izvođenjem pokusa na životinjama.

Članak 2. (Pojmovnik)

U smislu ovoga Pravilnika, pojedini pojmovi imaju slijedeće značenje:

- a) pokusna životinja je životinja koja se koristi ili će se koristiti u pokusima, te svaka laboratorijska (uzgojena) životinja koja je uzgojena isključivo za korištenje u pokusne svrhe;
- b) pokus je svaki zahvat ili postupak na životinjama u znanstvenoistraživačke ili nastavne svrhe koji može uzrokovati bol, patnju, trpljenje, nepopravljivu štetu ili smrt, ali isključujući najmanju bolnu metodu prihvaćenu u suvremenoj praksi (tzv. humana metoda) za ubijanje ili označavanje životinja. Pokus počinje kada se životinja priprema za ispitivanje, a završava kada prestaju posljednja promatranja životinje u pokusne svrhe. Isključivanje boli, trpljenja, patnje ili nepopravljive štete uspješno se postiže uporabom anestezije ili analgezije ili drugim metodama;
- c) nastamba za pokusne životinje je svaki objekt, skupina nastambi ili drugih prostorija/prostora, uključujući mjesto koje nije u potpunosti ograđeno ili natkriveno i pokretne objekte, gdje životinje borave tijekom pokusa;
- d) voditelj pokusa je osoba odgovorna za provođenje postupka;
- e) voditelj nastambi za pokusne životinje je osoba odgovorna za pokusne životinje i njihove nastambe;
- f) mjerodavna tijela su:
  - 1) Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa - Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine;
  - 2) mjerodavna tijela entiteta su: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske i Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine;
- g) mjerodavna inspeksijska tijela su:
  - 1) Federalna uprava za inspeksijske poslove Federacije Bosne i Hercegovine;
  - 2) Republička uprava za inspeksijske poslove Republike Srpske;
  - 3) Inspektorat Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine;
  - 4) Županijske uprave za inspeksijske poslove;

5) Inspekcije u okviru lokalnih organa uprave;

h) kavez je trajno učvršćen ili pokretan spremnik omeđen čvrstim stijenkama i, najmanje s jedne strane, rešetkama ili mrežastom žicom u kojem se jedna ili više životinja drži ili prevozi;

i) odjeljak/boks je prostor omeđen zidovima, rešetkama ili mrežastom žicom u kojem se drži jedna ili više životinja;

j) ispust/obor je prostor omeđen ogradom, zidovima, rešetkama ili mrežastom žicom, često smješten izvan trajno nepokretnih nastambi, gdje se životinje držane u kavezima ili boksovima mogu slobodno kretati sukladno njihovim etološkim i fiziološkim potrebama;

k) staja je prostor omeđen zidovima, s najmanje tri strane, namijenjen držanju domaćih životinja.

Članak 3.
(Prijavljivanje pokusa)

Svi pokusi koji se obavljaju na životinjama moraju biti prijavljeni Uredu za veterinarstvo Bosne i Hercegovine.

Članak 4.
(Dozvola izvođenja pokusa)

Pokuse na životinjama smiju provoditi pravne osobe registrirane za provođenje pokusa na životinjama.

Članak 5.
(Zabrana korištenja životinja u pokusima)

Pokusi na životinjama ne smiju se provoditi, ako je na raspolaganju neki drugi znanstveno prihvatljiv postupak koji ne zahtijeva korištenje životinja, a njime se mogu postići jednako vrijedni znanstveno prihvatljivi rezultati.

Članak 6.
(Vrste životinja za pokuse)

U pokusima se smiju koristiti laboratorijske (uzgojene) životinje, uzgojene isključivo u tu svrhu, i to slijedećih vrsta:

- a) miš (*Mus musculus*);
- b) štakor (*Rattus norvegicus*);
- c) zamorčić (*Cavia porcellus*);
- d) zlatni hrčak (*Mesocricetus auratus*);
- e) kunić (*Oryctolagus cuniculus*);
- f) nečovjekoliki majmuni;
- g) pas (*Canis familiaris*);
- h) mačka (*Felis catus*);
- i) prepelica (*Coturnix coturnix*).

Članak 7.
(Ostale vrste životinja za pokuse)

Izuzev životinja iz članka 6. ovoga Pravilnika, u pokusima se smiju koristiti i slijedeće vrste životinja:

- a) domaće životinje (goveda, svinje, perad, ovce, koze, konji, magarci i njihovi križanci);
- b) ptice;
- c) ribe;
- d) čovjekoliki majmuni;
- e) drugi majmuni;
- f) drugi sisavci;
- g) drugi mesojedi.

Članak 8.
(Zabrana provođenja pokusa)

- (1) Zabranjeno je obavljati pokuse na ugroženim životinjskim vrstama, osim ako su ciljevi pokusa slijedeći:
  - a) istraživanje u svrhu očuvanja vrste na koju se isto odnosi;
  - b) istraživanje u biomedicinske svrhe, kada je dokazano da je vrsta na koju se isto odnosi jedina odgovarajuća za tu namjenu.
- (2) Zabranjeno je obavljati pokuse na divljim životinjama, osim u slučaju kada druge životinjske vrste ne bi bile odgovarajuće za ciljeve pokusa.
- (3) Napuštene i izgubljene domaće životinje, psi i mačke ne smiju se koristiti u pokusima.

Članak 9.
(Odobrenje za provođenje pokusa)

- (1) Pokuse na životinjama smiju provoditi samo pravne osobe registrirane za provođenje pokusa na životinjama, na temelju rješenja Ureda za veterinarstvo Bosne i Hercegovine o odobrenju provođenja pokusa na životinjama.
- (2) Za svaki planirani pokus na životinjama, registrirane pravne osobe moraju prethodno podnijeti zahtjev Uredu za veterinarstvo Bosne i Hercegovine za odobrenje provođenja pokusa.

Članak 10.
(Sadržaj zahtjeva za izvođenje pokusa)

U zahtjevu za odobrenje provođenja pokusa na životinjama moraju biti navedeni slijedeći podaci:

- a) mjesto obavljanja pokusa (naziv i adresa ustanove koja provodi pokus te naziv i adresa mjesta na kojem će pokus biti obavljen);
- b) naziv i svrha planiranoga pokusa;
- c) vrsta, pasmina i broj pokusnih životinja;
- d) ime, prezime te stručna sprema voditelja pokusa i njegova zamjenika;
- e) ime, prezime te stručna sprema voditelja nastambi za pokusne životinje i njegova zamjenika;

f) trajanje pokusa, odnosno razdoblje za koje se traži odobrenje.

Članak 11.
(Posebno odobrenje)

(1) Ukoliko se planira životinju podvrgnuti pokusu tijekom kojega će ona osjetiti ili trpjeti jaku bol ili će joj, u svrhu pokusa, dugotrajno biti uskraćena voda i/ili hrana (dulje od fiziološkog razdoblja u kojem pojedine vrste treba hraniti i/ili napajati), takav pokus mora biti posebno najavljen, obrazložen i opravdan Uredu za veterinarstvo BiH i posebno odobren od toga tijela.

(2) Ukoliko Ured za veterinarstvo BiH procijeni da takav pokus nije nužan niti bitan za ispunjenje bitnih potreba čovjeka ili životinja, donijet će rješenje o odbijanju zahtjeva za odobrenje provođenja pokusa na životinjama.

Članak 12.
(Dostava podataka)

Pravne osobe za obavljanje pokusa iz članka 9. ovoga Pravilnika dužne su Uredu za veterinarstvo Bosne i Hercegovine dostavljati podatke sukladno Pravilniku o načinu vođenja evidencije o pokusnim životinjama i vrstama pokusa ("Službeni glasnik BiH", broj 19/10).

Članak 13.
(Opći uvjeti provedbe pokusa)

Za pokus treba koristiti najmanji mogući broj životinja s najnižim stupnjem neurofiziološke osjetljivosti i odabrati onu vrstu pokusa koja prouzroči najmanju bol, patnju, uznemirenost, iscrpljenost ili trajnu ozljedu životinja, a kojom će biti postignuti znanstveno prihvatljivi rezultati.

Članak 14.
(Anestezija)

(1) Pokus koji će prouzročiti jaku akutnu bol mora biti proveden pod općom ili lokalnom anestezijom ili drugim načinom uklanjanja boli, patnje, uznemirenosti, iscrpljenosti i/ili trajnih ozljeda, sukladno najnovijim znanstvenim spoznajama.

(2) Anestezija ili analgezija ne mora biti primijenjena ako se procijeni da bi njihova primjena bila traumatičnija za životinju od samog pokusa i/ili u suprotnosti sa svrhom pokusa.

(3) Anestezija mora biti primijenjena prilikom svih postupaka koji mogu prouzročiti jaku bol životinjama.

(4) Ukoliko primjena anestezije nije moguća, moraju se koristiti analgetici ili drugi odgovarajući načini, kako bi se postiglo, u najvećoj mogućoj mjeri, ograničenje boli, patnje, uznemirenosti ili ozljeđivanja životinje.

(5) Pod uvjetom da takav postupak nije u suprotnosti sa svrhom pokusa, anestezirana životinja koja trpi jaku bol nakon prestanka djelovanja anestezije mora biti tretirana analgeticima sve dok ne nastupi smanjenje, odnosno prestanak boli, a ako to nije moguće, mora biti odmah usmrćena.

Članak 15.
(Eutanazija)

(1) Po završetku pokusa voditelj pokusa i voditelj nastambe za pokusne životinje odlučuju hoće li životinja biti usmrćena.

(2) Životinju treba što prije usmrčiti ako postoji i najmanja mogućnost da trpi trajne bolove i patnju ili ako ne mogu biti ispunjeni uvjeti iz članka 19. ovoga Pravilnika.

(3) Ako po završetku pokusa životinja neće biti usmrćena, voditelj nastambe za pokusne životinje mora za nju skrbiti primjereno njezinom zdravstvenom stanju te joj osigurati odgovarajuće uvjete, sukladno odredbama članka 19. ovoga Pravilnika.

Članak 16.
(Zabrana ponavljanja)

U pokusu kojim se prouzroči jaka ili trajna bol ili patnja, životinja ne smije biti korištena više od jednog puta, bez obzira na to je li bila primijenjena anestezija ili analgezija, osim ako će:

- a) tijekom daljnjeg pokusa životinja biti u općoj anesteziji koja će biti održavana do njezine eutanazije;
- b) tijekom daljnjeg pokusa na životinji biti obavljeni samo zahvati koji ne uzrokuju veliku bol ili patnju.

Članak 17.
(Puštanje na slobodu)

Ukoliko to nije u suprotnosti s dobrobiti životinje, Ured za veterinarstvo BiH može dopustiti puštanje na slobodu iste, pod uvjetom da je provedena najveća moguća briga za zaštitu njezine dobrobiti te ukoliko njezino zdravstveno stanje dopušta takav postupak i ne postoji opasnost za javno zdravlje i okoliš.

Članak 18.
(Izuzeci)

Samo iznimno Ured za veterinarstvo BiH može odobriti provođenje pokusa i izvan nastambe za pokusne životinje.

Članak 19.
(Osiguranje dobrobiti)

- (1) Svako životinji koja se koristi ili se namjerava koristiti u pokusu mora biti osigurano:
  - a) smještaj u odgovarajućoj nastambi, primjeren vrsti životinje;
  - b) okoliš koji joj omogućava slobodu kretanja barem u najmanjoj mjeri, primjereno vrsti životinje;
  - c) hrana i voda, primjereno vrsti životinje;
  - d) odgovarajuća skrb, primjerena njezinom zdravlju i dobrobiti.
- (2) Svako ograničenje zadovoljenja fizioloških i etoloških potreba pokusnih životinja mora biti svedeno na najmanju moguću mjeru.
- (3) Uvjeti okoliša u kojima se životinje uzgajaju, drže ili koriste, moraju se svakodnevno provjeravati.
- (4) Voditelj pokusa i voditelj nastambi za pokusne životinje moraju redovito i pažljivo pratiti zdravstveno stanje i dobrobit pokusnih životinja, kako bi se spriječili njihova bol, patnja, uznemirenost, iscrpljenost i/ili trajno ozljeđivanje.
- (5) Voditelj pokusa i voditelj nastambi za pokusne životinje moraju odrediti i osigurati provođenje mjera u svrhu što žurnijeg otklanjanja bilo kojega otkrivenoga nedostatka ili patnje pokusnih životinja.

Članak 20.
(Nastambe za životinje)

- (1) Pokusne životinje drže se u nastambama za pokusne životinje.
- (2) Nastambe za pokusne životinje moraju biti registrirane kod mjerodavnoga tijela entiteta.
- (3) Voditelj nastambe za pokusne životinje mora voditi sve propisane evidencije i, na zahtjev, omogućiti mjerodavnome inspekciskome tijelu uvid u njih.

Članak 21.
(Označavanje životinja)

- (1) Svaki pas, mačka i nečovjekoliki majmun mora biti označen jedinstvenom identifikacijskom oznakom prije odbića od sise, i to na najmanje moguće bolan način.
- (2) Neoznačeni psi, mačke i nečovjekoliki majmuni primljeni u neku od nastambi prvi puta nakon odbića od sise, moraju biti označeni što je moguće prije.
- (3) Za pse, mačke i nečovjekolike majmune koji se premještaju iz jedne nastambe u drugu prije odbića od sise, pa ih nije praktično unaprijed označavati, mora biti čuvana cjelokupna dokumentacija (u kojoj su posebice specificirane identifikacijske oznake njihovih majki) u nastambi u koju su premješteni, sve dok ne budu označeni.

Članak 22.
(Izgradnja nastambi)

- (1) Nastamba mora biti izgrađena tako da su osigurani odgovarajući uvjeti primjereni vrsti životinje koja u njoj boravi, te da svojom izvedbom onemogućava bijeg životinja i sprječava pristup neovlaštenim osobama i drugim životinjama.
- (2) Hodnici trebaju biti dovoljno široki kako bi se omogućilo korištenje dodatne opreme.

Članak 23.
(Održavanje i čišćenje nastambi)

- (1) Nastambe moraju biti redovito održavane i čišćene u svrhu održavanja odgovarajućih higijenskih standarda.
- (2) Stropovi i zidovi trebaju biti otporni na oštećenje, s glatkim, nepropusnim i lako perivim površinama. Posebnu pozornost treba posvetiti spojevima vrata, kanalima, cijevima i kablovima.
- (3) Vrata i prozori, ukoliko postoje, trebaju biti izvedeni tako da onemogućuju ulazak drugih životinja.
- (4) Podovi trebaju biti glatki, nepropusni, ne smiju biti skliski, lako perive površine koja može bez oštećenja podnijeti težinu opreme.
- (5) Odvodi, ukoliko postoje, trebaju biti odgovarajuće pokriveni i opremljeni pregradom koja onemogućava pristup životinjama.
- (6) Nastambe u kojima je životinjama dopušteno slobodno kretanje trebaju imati zidove i podove od naročito otpornog površinskog materijala, kako bi izdržale trošenje prouzročeno aktivnošću životinja i postupkom čišćenja.
- (7) Materijal ne smije biti štetan za zdravlje životinja niti takav da se životinje mogu ozlijediti.

Potrebno je dodatno zaštititi svu opremu i/ili pričvršćene dijelove, kako se životinje i osoblje ne bi ozlijedili.

- (8) Ako su predviđeni vanjski prostori, potrebno je poduzeti mjere sprječavanja pristupa neovlaštenih osoba i drugih životinja.
- (9) Nastambe namijenjene držanju glodavaca mogu biti korištene i za držanje većih vrsta, pod uvjetom da su tehnički prilagođene vrsti životinje koja će u njima biti držana. Ne smiju se držati zajedno vrste koje su nezdružljive.
- (10) Unutar nastambe može postojati prostor za obavljanje manje zahtjevnih postupaka, gdje je to prikladno.

Članak 24.
(Laboratoriji i prostorije za opće i posebne postupke)

Nastambe trebaju imati na raspolaganju minimalni laboratorijski prostor za obavljanje jednostavnih dijagnostičkih testiranja, post-mortalnih pretraga i/ili prikupljanje uzoraka koji će drugdje biti podvrgnuti opsežnim laboratorijskim pretragama.

Članak 25.
(Prijem životinja i prostorije)

- (1) Prijem novih životinja u nastambe mora biti uređen tako da životinje koje ulaze u njih ne ugrožavaju, na bilo koji način, već nazočne životinje u objektu.
- (2) U svrhu navedenu u stavku 1. ovoga članka mora biti uređena karantena za novopridošle životinje.
- (3) Za postupke ili promatranja koja je nepoželjno obavljati u nastambama za pokusne životinje, potrebno je osigurati zasebne prostorije.
- (4) Za obavljanje kirurških zahvata u aseptičnim uvjetima, potrebno je odrediti jednu ili više odvojenih odgovarajuće opremljenih prostorija te prostorije za oporavak nakon operacije.

Članak 26.
(Pomoćne prostorije)

- (1) Pomoćne prostorije su:
  - a) skladište za hranu i stelju;
  - b) skladište za čistu opremu, kaveze i instrumente;
  - c) prostorija za čišćenje i pranje kaveza i opreme;
  - d) prostor za odlaganje i higijensko uskladištenje lešina i higijenskog otpada.
- (2) Skladišne prostorije za hranu i stelju trebaju biti hladne i suhe, zaštićene od štetnika i kukaca. Materijali koji mogu biti onečišćeni ili na bilo koji način opasni, moraju biti uskladišteni odvojeno.
- (3) Za čiste kaveze, instrumente i sličnu drugu opremu moraju biti osigurane zasebne skladišne prostorije.
- (4) Prostorija za čišćenje i pranje treba biti dovoljno velika da u nju stanu potrebne instalacije za dezinfekciju i čišćenje rabljene opreme. Prilikom postupka čišćenja mora biti vidljivo odvojena očišćena od zaprljane opreme radi sprječavanja njihova ponovnoga onečišćenja.
- (5) Zidovi i podovi trebaju biti pokriveni odgovarajućim otpornim površinskim materijalom, a sustav za prozračivanje dovoljnoga kapaciteta za odvođenje viška topline i vlage.
- (6) Odlaganje, higijensko uskladištenje i zbrinjavanje lešina i životinjskoga otpada mora se obavljati sukladno posebnim veterinarskim propisima. Lešine životinja ne smiju biti uklonjene prije pojave mrtvačke ukočenosti, koju ustvrđuje doktor veterinarske medicine.
- (7) Posebne mjere opreza moraju biti poduzete u svezi toksičnog, zaraznog i radioaktivnog otpada, sukladno posebnim propisima.

Članak 27.
(Mikroklimatski uvjeti u nastambama)

U nastambama moraju biti nadzirani slijedeći mikroklimatski uvjeti:

- a) prozračivanje;

- b) temperatura;
- c) vlaga;
- d) osvjetljenje;
- e) buka.

Članak 28.
(Prozračivanje)

- (1) Nastambe moraju imati odgovarajući sustav za prozračivanje koji udovoljava uvjetima za vrstu životinje koja tu boravi.
- (2) Sustavom za prozračivanje mora biti osigurana opskrba nastambe svježim zrakom i smanjenje razine neugodnih mirisa, štetnih plinova, prašine i uzročnika bolesti bilo koje vrste, te odvođenje viška topline i vlage.
- (3) Zrak u nastambama treba obnavljati u čestim vremenskim razmacima tako da je, po mogućnosti, stupanj prozračivanja od 8 do 20 izmjena zraka po satu.
- (4) U nastambama je najstrože zabranjeno pušenje.

Članak 29.
(Temperatura)

- (1) Temperatura u nastambama za pojedine vrste životinja treba biti prilagođena posebnim potrebama pojedine vrste, a preporučene vrijednosti navedene su u tablici 1. u prilogu ovoga Pravilnika. Navedene vrijednosti odnose se na odrasle, zdrave životinje, dok bolesne, novorođene i mlade životinje zahtijevaju prilagođene temperaturne vrijednosti.
- (2) Svaku promjenu temperaturnih vrijednosti u nastambama mora odobriti voditelj nastambe za pokusne životinje.

Članak 30.
(Vlaga)

Relativna vlaga treba biti primjerena vrsti životinje i održavana na prosječnoj vrijednosti $55\% \pm 10\%$.

Članak 31.
(Osvjetljenje)

U nastambama bez prozora mora biti osigurano umjetno osvjetljenje s mogućnošću reguliranja jakosti i ciklusa svjetlo-tama, kako bi se zadovoljili biološki zahtjevi životinja i osigurao odgovarajući radni okoliš. Ako se u nastambama drže albino životinje, treba uzeti u obzir njihovu osjetljivost na svjetlo.

Članak 32.
(Buka)

Nastambe za životinje moraju biti izolirane protiv izvora prekomjerne buke u slušnim i višim frekvencijama, kako bi se izbjeglo uznemiravanje životinja.

Članak 33.
(Zdravlje životinja)

- (1) Voditelj pokusa i voditelj nastambi za pokusne životinje moraju osigurati redoviti nadzor zdravstvenoga stanja i dobrobiti životinja te uvjete držanja u nastambama.

(2) Sukladno prosudbi mogućih opasnosti za životinje, mora biti osigurana odgovarajuća zaštita zdravlja i higijena osoblja.

Članak 34. (Izolacija i prilagodba)

(1) Sve novouvedene životinje moraju biti smještene u izolaciju radi zaštite ostalih životinja u nastambi i osoblja.

(2) Trajanje izolacije određuje voditelj nastambe za pokusne životinje. Vrijeme trajanja izolacije, ovisno o vrsti životinje, mora se kretati unutar datih smjernica u tablici 2. u prilogu ovoga Pravilnika.

(3) Ukoliko su se životinje prilagodile novom okolišu i ne predstavljaju opasnost za druge životinje ili čovjeka, mogu biti korištene u pokusima i tijekom trajanja izolacije.

(4) Svako novopridošloj životinji treba omogućiti potrebno vrijeme prilagodbe prije korištenja u pokusu. Zahtijevano vrijeme prilagodbe ovisi o stresu kojemu su životinje bile izložene tijekom prijevoza, trajanja prijevoza i dobi životinje. Stoga o trajanju vremena prilagodbe odlučuje voditelj nastambe za pokusne životinje.

Članak 35. (Smještaj pokusnih životinja)

(1) Pokusne životinje mogu biti smještene u:

- a) kavezima;
- b) odjeljcima/boksovima;
- c) stajama;
- d) ispustima/oborima.

(2) U kavezima, odjeljcima/boksovima i stajama, pokusne životinje moraju biti smještene sukladno preporučenim smjernicama za smještaj pojedinih vrsta životinja koje se nalaze u prilogu ovoga Pravilnika (Tablice od 3. do 11.).

(3) Izvedba kaveza, odjeljaka/boksova i staja treba omogućavati njihovo učinkovito čišćenje te osigurati zaštitu dobrobiti i zadovoljenje pojedinih etoloških potreba (potreba za penjanjem, skrivanjem ili privremenim skloništem i sl.) životinja koje u njima borave te sprječavati dodir s drugim životinjama.

(4) Kavezi, odjeljci/boksovi i staje ne smiju biti napravljeni od materijala štetnog po zdravlje životinja i moraju biti oblikovani tako da se životinje u njima ne mogu ozlijediti.

(5) Ukoliko nisu namijenjeni jednokratnoj uporabi, kavezi moraju biti napravljeni od otpornog materijala prilagođenog čišćenju i dezinfekciji. Naročitu pozornost treba posvetiti izvedbi dna kaveza koja se razlikuju ovisno o vrsti i dobi životinja i mora biti izvedeno na način koji olakšava uklanjanje ekskreta.

Članak 36. (Hranjenje)

(1) U izboru, proizvodnji i pripravi hrane za pokusne životinje moraju biti poduzete sve mjere opreza, kako bi se izbjeglo kemijsko, fizikalno i mikrobiološko onečišćenje.

(2) Hrana za životinje koja se isporučuje u vrećama, mora biti pakirana u čvrste, zatvorene vreće na kojima je otisnut jasno vidljiv datum proizvodnje. Prilikom pakiranja, prijevoza i uskladištenja hrane moraju biti poduzete mjere opreza, kako bi se izbjeglo oštećenje vreća te onečišćenje i kvarenje hrane.

(3) Brzo kvarljivu hranu treba uskladištiti u hladne prostorije, hladnjake ili ledilice.

(4) Oprema za hranjenje životinja mora biti redovito čišćena i, prema potrebi, sterilizirana. Ako se koristi vlažna hrana ili ona koja se lako onećisti vodom, urinom i sl., hranilice moraju biti svakodnevno čišćene.

(5) Svakoj životinji, primjereno vrsti i njezinim potrebama, mora biti osiguran pristup hrani po volji, osim ako to nije u suprotnosti sa svrhom pokusa.

Ćlanak 37. (Voda)

(1) Nastambe za pokusne životinje moraju biti opskrbljene dovoljnom kolićinom pitke vode iz javnoga vodovoda ili vlastitoga bunara.

(2) Zdravstvena ispravnost bunarske vode mora biti kontrolirana u ovlaštenim laboratorijima najmanje jednom godišnje.

(3) Ćista, pitka voda mora biti uvijek na raspolaganju svim životinjama po volji, osim ukoliko to nije u suprotnosti sa svrhom pokusa.

(4) Za napajanje pokusnih životinja koriste se:

a) boce i/ili;

b) automatski sustav napajanja.

(5) Boce, koje se najćeće koriste za napajanje malih životinja, kao što su glodavci i kunići, moraju biti napravljene od prozirnog materijala radi mogućnosti nadziranja njihova sadržaja i imati široko grlo radi lakog i učinkovitog čišćenja te ne smiju propuštati. Poklopci, ćepovi i ćjevćice moraju biti pogodni za sterilizaciju i jednostavni za čišćenje.

(6) Sve boce i pribor moraju biti u odgovarajućim redovitim razmacima, rastavljeni u dijelove, oćišćeni i sterilizirani. Prazne boce moraju biti redovito zamjenjivane ćistim, steriliziranim bocama umjesto ponovnog punjenja istih boca.

(7) Automatski sustav napajanja treba redovito provjeravati, servisirati i ispirati. Ukoliko se automatski sustav napajanja koristi u kavezima s ćvrstim dnom, potrebno je poduzeti mjere za smanjenje opasnosti od poplave.

Ćlanak 38. (Stelja)

(1) Stelja treba biti ocjedita, upijajuća, bez prašine, ne smije sadržavati patogene uzročnike ili štetnike i toksićne tvari niti smije biti na bilo koji drugi naćin onećišćena.

(2) Zabranjena je uporaba piljevine i stelje dobivene od drveta koje je kemijski obraćeno. Za glodavce se mora koristiti gotova, industrijski proizvedena stelja.

Ćlanak 39. (Prilog)

Tablice od 1. do 11. tiskane su u prilogu ovoga Pravilnika i ćine njegov sastavni dio.

Ćlanak 40. (Prijelazne odredbe)

Pravne osobe koje su prije stupanja na snagu ovoga Pravilnika obavljale djelatnost iz ćlanka 1. ovoga Pravilnika, moraju se uskladiti s njegovim odredbama do 31. prosinca 2010. godine.

Ćlanak 41. (Stupanje na snagu)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmoga dana od objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 07-01-02-1777-1/10
13. svibnja 2010. godine
Sarajevo

Ministar
Mladen Zirojević, v. r.

PRILOZI

TABLICA 1. - Temperatura u nastambama za pokusne životinje (kavezi, odjeljci/boksovi ili staje)

VRSTA ŽIVOTINJE	TEMPERATURA °C
Nečovjekoliki majmuni	20-28
Miš	20-24
Štakor	20-24
Sirijski hrčak	20-24
Bijeli miš	20-24
Zamorčić	20-24
Prepelica	20-24
Kunić	15-21
Mačka	15-21
Pas	15-21
Afrički tvor	15-21
Perad	15-21
Golub	15-21
Svinja	10-24
Koza	10-24
Ovca	10-24
Govedo	10-24
Konj	10-24

Natuknica: U posebnim slučajevima, primjerice prilikom držanja bolesnih, vrlo mladih životinja ili životinja bez dlake, potrebna je viša temperatura u nastambi od naznačene.

TABLICA 2. - Trajanje izolacije

VRSTA ŽIVOTINJE	TRAJANJE IZOLACIJE (DANI)
Miš	5 - 15
Štakor	5 - 15
Bijeli miš	5 - 15
Zamorčić	5 - 15
Sirijski hrčak	5 - 15
Kunić	20 - 30
Mačka	20 - 30
Pas	20 - 30
Nečovjekoliki majmuni	20 - 30

TABLICA 3. - Površina i visina nastambi za smještaj malih glodavaca i kunića

VRSTA ŽIVOTINJE	Najmanja površina kaveza u cm ²	Najmanja visina kaveza u cm
Miš	180	12
Štakor	350	14
Sirijski hrčak	180	12
Zamorčić	600	18
Kunić		
1 kg	1 400	30
2 kg	2 000	30
3 kg	2 500	35
4 kg	3 000	40
5 kg	3 600	40

Natuknica:

- "Visina kaveza" označava uspravnu udaljenost između dna kaveza i gornjeg vodoravnoga dijela poklopca ili kaveza.

TABLICA 4. - Smještaj mačaka u nastambama za pokusne životinje

Težina mačke u kg	Najmanja površina kaveza za mačke u m ²	Najmanja visina kaveza u cm	Najmanja površina kaveza za mačku i stelju u m ²	Najmanja površina odjeljka za mačku i stelju u m ²
0,5-1	0,2	50	-	-
1-3	0,3	50	0,58	2
3-4	0,4	50	0,58	2
4-5	0,6	50	0,58	2

Natuknica:

Držanje mačaka u kavezima treba biti strogo ograničeno. Mačke koje su na ovaj način zatvorene trebaju se puštati barem jednom dnevno, kako bi se razgibale, u slučajevima kada to nije u suprotnosti sa svrhom pokusa. Kavezi za mačke trebaju biti opremljeni posudicama za izmet, prostorom s ležajem za odmaranje i predmetima pogodnima za penjanje i trošenje kandži.

"Visina kaveza" označava uspravnu udaljenost između najviše točke na dnu i najniže točke na vrhu kaveza.

Pri izračunavanju najmanje površine, uzima se u obzir i prostor s ležajima. Najmanja površina kaveza za mačku i stelju uključuje 0,18 m² kaveza za mačiće.

TABLICA 5. - Smještaj pasa u kavezima

Visina psa do razine ramena u	Najmanja površina kaveza po psu u m ²	Najmanja visina kaveza u cm
30	0,75	60
40	1,00	80
70	1,75	140

Natuknica:

Psi se smiju držati u kavezima samo onoliko vremena koliko zahtijeva pokus. Ako to nije u suprotnosti sa svrhom pokusa, zatočene pse treba puštati barem jednom dnevno, kako bi se razgibali. Voditelj nastambe za pokusne životinje određuje najdulje vrijeme tijekom kojega psi mogu biti zatočeni bez dnevnoga razgibavanja. Prostor za razgibavanje treba biti dovoljno prostran, kako bi psu bila omogućena sloboda kretanja. U kavezima u kojima su smješteni psi, ne smiju se koristiti rešetke na dnu, osim ako to ne zahtijeva vrsta pokusa.

Najmanja visina kaveza treba biti dvostruko veća od visine životinje, mjereno do razine ramena.

TABLICA 6. - Smještaj pasa u odjeljcima/boksovima

Težina psa u kg	Najmanja površina odjeljka po psu u m ²	Najmanji obližnji prostor za razgibavanje po psu	
		do 3 psa na m ²	više od 3 psa na m ²
<6	0,5	0,5 (1,0)	0,5 (1,0)
6-10	0,7	1,4 (2,1)	1,2 (2,9)
10-20	1,2	1,6 (2,8)	1,4 (2,6)
20-30	1,7	1,9 (3,6)	1,6 (3,3)
>30	2,0	2,0 (4,0)	1,8 (3,8)

Natuknica:

Brojke u zagradama prikazuju ukupnu površinu po psu, odnosno površinu odjeljka plus površina obližnjeg prostora za razgibavanje.

Psi koji se stalno drže na otvorenom trebaju imati pristup zaklonjenom mjestu, kako bi se mogli zaštititi od nepovoljnih vremenskih uvjeta.

Ukoliko je dno odjeljka rešetkasto, psima se mora osigurati čvrsta površina za spavanje. Rešetke na dnu ne smiju se koristiti, osim ako to zahtijeva vrsta pokusa.

Pregrade između odjeljaka trebaju sprječavati međusobno ozljeđivanje pasa.

Svi odjeljci moraju imati odgovarajuću drenažu.

TABLICA 7. - Smještaj nečovjekolikih majmuna u kavezima

Težina majmuna u kg	Najmanja površina kaveza za jednu ili dvije životinje u m ²	Najmanja visina kaveza u cm
<1	0,25	60
1-3	0,35	75
3-5	0,50	80
5-7	0,70	85
7-9	0,90	90
9-15	1,10	125
15-25	1,50	125

Natuknica:

Zbog velikih razlika u veličinama i osobinama majmuna, iznimno je važno da oblik, unutarnja oprema i dimenzije kaveza odgovaraju njihovim potrebama.

Za majmune jednaku važnost ima ukupni opseg kao i površina kaveza. U pravilu bi najveća dimenzija trebala biti sama visina kaveza.

Visina kaveza mora omogućiti životinjama da u njima mogu uspravno stajati. Najmanja visina kaveza za majmune koji se njišu mora biti takva da se oni u njemu mogu njihati sa strova u punom zamahu, a da pritom nogama ne dodiruju dno kaveza.

Prema potrebi, mogu se ugraditi prečke koje bi majmunima osigurale korištenje gornjeg dijela kaveza.

Združljivi majmuni mogu biti držani u paru. Ukoliko ih nije moguće držati u paru, njihovi kavezima trebaju biti smješteni tako da se mogu vidjeti. Isto tako, ukoliko to zahtijeva vrsta pokusa, treba spriječiti da se majmuni međusobno mogu vidjeti.

TABLICA 8. - Smještaj svinja u kavezima

Težina svinje u kg	Najmanja površina kaveza po svinji u m ²	Najmanja visina kaveza u cm
5-15	0,35	50
15-25	0,55	60
25-40	0,80	80

Natuknica:

Navedene vrijednosti primjenjuju se i na prasad. U pravilu, svinje ne smiju biti zatočene u kavezima, osim ako to zahtijeva vrsta pokusa, no trajanje zatočeništva treba biti najmanje moguće.

TABLICA 9. - Smještaj domaćih životinja u odjeljcima/boksovima

Vrsta životinje i težina u kg	Najmanja površina odjeljka u m ²	Najmanja duljina odjeljka u m	Najmanja visina pregrade odjeljka u m	Najmanja površina odjeljka za skupine m ² / životinja	Najmanja duljina posude za hranu po glavi u m
SVINJE					
10-30	2	1,6	0,8	0,2	0,20
30-50	2	1,8	1,0	0,3	0,25
50-100	3	2,1	1,2	0,8	0,30
100-150	5	2,5	1,4	1,2	0,35
>150	5	2,5	1,4	2,5	0,40
OVCE					
<70	1,4	1,8	1,2	0,7	0,35
KOZE					
<70	1,6	1,8	2,0	0,8	0,35
GOVEDA					
<60	2,0	1,1	1,0	0,8	0,30
60-100	2,2	1,8	1,0	1,0	0,30
100-150	2,4	1,8	1,0	1,2	0,35
150-200	2,5	2,0	1,2	1,4	0,40
200-400	2,6	2,2	1,4	1,6	0,55
>400	2,8	2,2	1,4	1,8	0,65
ODRASLI KONJI	13,5	4,5	1,8	-	-

TABLICA 10. - Smještaj domaćih životinja u stajama

Vrsta životinje i težina u kg	Najmanja površina staje u m ²	Najmanja duljina staje u m	Najmanja pregrada staje u m
-------------------------------	--	----------------------------	-----------------------------

SVINJE			
100-150	1,2	2,0	0,9
>150	2,5	2,5	1,4
OVCE			
<70	0,7	1,0	0,9
KOZE			
<70	0,8	1,0	0,9
GOVEDA			
60-100	0,6	1,0	0,9
100-150	0,9	1,4	0,9
150-200	1,2	1,6	1,4
200-350	1,8	1,8	1,4
350-500	2,1	1,9	1,4
>500	2,6	2,2	1,4
ODRASLI KONJI	4,0	2,5	1,6

Natuknica: Staje moraju biti dovoljno prostrane, kako bi se životinja mogla udobno smjestiti u ležećem položaju.

TABLICA 11. - Smještaj ptica u kavezima

Vrsta ptica i težina u g	Najmanja površina za jednu pticu u cm ²	Najmanja površina za 2 ptice cm ² / ptica	Najmanja površina za 3 ptice cm ² / ptica	Najmanja visina kaveza u cm	Najmanja duljina kadice za hranu po ptici u cm
KOKOŠI					
100-300	250	200	150	25	3
300-600	500	400	300	35	7
600-1 200	1 000	600	450	45	10
1 200-1 800	1 200	700	550	45	12
1 800-2 400	1 400	850	650	45	12
(Odrasli mužjaci) > 2 400	1 800	1 200	1 000	60	15
PREPELICE					
120-140	350	250	200	15	4

Natuknica:

"Površina" označava duljinu kaveza pomnoženu sa širinom koja se mjeri vodoravno s unutarnje strane, a ne duljinu dna pomnoženu sa širinom dna. Veličina oka na podnim rešetkama ne smije biti veća od 10 x 10 mm za mlade piliće te 25 x 25 mm za mlade i odrasle kokoši. Debljina žice mora iznositi najmanje 2 mm. Nagib ne smije prelaziti 14 % (8°). Duljina kadica za vodu treba odgovarati duljini kadica za hranu. Kavezi trebaju biti opremljeni prečkama koje omogućuju da se ptice međusobno vide.